

ÉRVÉNYESÜLNI!

Jenő rosszkedvűen ment a hivatalba. Főleg az a levél bosszantotta, amit Etelka néni küldött ma reggel a cseléddel. Etelka néni arra kérte, hogy írja meg a Magyar Nőegylet kérvényét az ötödik teára, ezt vigye mindjárt a rendőrségre, és az engedélyt hozza el neki a lakására. Hát mi ő? Kijáró? S hozzá még a magyar ügyek kijárója. Miért nem küldi el Etelka néni idejében azt a kérvényt, miért varrnak mindent az ő nyakába? Különben is kellemetlen Brankótól, aki az engedélyt kiadja, valamit kérni. A múltkor is milyen mogorva volt, mikor a főjegyző valami soron kívüli elintézetést kért tőle . . .

A hivatalban még senki sem volt, Jenő hamar leült, lekopogta a kérvényt, aláhamisította Etelka néni nevét, ráragasztotta a bélyegeket, és nyugodtan borítékba tette. Eleinte arra gondolt, hogy a szolgálával leküldi, de hamar meggondolta magát. Legjobb, ha bedobja a postán, üsse kő azt a másfél dinárt.

Mikor azonban a naptárra nézett, megdöbbsent. Ma már másodika van, talán Etelka néni nem kapja kézhez ötödikéig az engedélyt. De mit bánja ő, legalább máskor nem kellemetlenkedik ilyen megbízásokkal.

Nemsokára a főjegyző is bejött, és a kellemetlen hangulat oszladozni kezdett. Főnöke kellemes, nyugodt, kissé kényelmes ember volt, a munka majdnem mindig simán, izgalmak nélkül ment a főjegyzői hivatalban. Zagorka kisasszony ugyan most betegszabadságon volt, de azért nem torlódott össze a munka, Jenő kissé többet dolgozott, sőt a főjegyző is sok aktát maga intézett el.

Mikor a főjegyző a postát bontogatta, odaszólt Jenőnek:

– Hallotta, hogy az államtanács jóváhagyta a nyugdíjasok követelését?

– Még nem hallottam, főjegyző uram – hazudta Jenő, pedig épp tegnap délután újságotla Dönci bácsi, az egykori városi tanácsnok az örvendetes hírt. Jenő nem akarta, hogy főnöke megtudja azt, hogy ő Dönci bácsival, az esküt nem tett tisztviselővel bizalmasodik.

Pedig Dönci bácsi nemcsak az újságot mondta el, hanem egy csomó szívségre is kérte. Hogy nézzen utána, mi lesz ennek az aktának a sorsa, a közgyűlés elé kerül-e, vagy a város mindjárt elkezd a

hátralékos nyugdíjak kifizetését. Dönci bácsi arra kérte, hogy beszéljen magával a polgármesterrel az ő ügyükben, a város esetleg havonként törlessze le a visszamenő hátralékot, ők hajlandók lesznek tárgyalásokba bocsájtkozni, de előbb tudja meg, hogy ott van-e már az akta, és mi a polgármester álláspontja.

Jenő megint elkomorodott. Ez a Dönci bácsi is mindig a nyakára jár. Minden csip-csup dolgot rábíz, holott maga is el tudná intézni. Mindig azzal jön, hogy ő nem tud szerbül, ezért nem akar a hivatalokba menni, de arra nem gondol az öregúr, milyen súlyos árnyékot vet rá, mint aktív városi tisztviselőre, ha ő folyton egy esküt nem tett tanácsnok ügyében közbenjár. Még azt hiszik, hogy ő becsüli, helyesli Dönci bácsi nyakasságát, kurucos természetét.

Jenő átvette az aktákat, de azért folyton ezekre a kellemetlen dolgokra gondolt. Egyszer még súlyos kellemetlensége lesz, ha folyton csak a magyarokért exponálja magát. De miért is tenné? Egyszerűen lerázza magáról ezeket a megbízásokat. Ha látják, hogy nem intéz el semmit, majd békén hagyják. A múltkor is az öreg Örsze néni, a mosónőjük miatt milyen kínos helyzetbe került! Idejön sírni a szobájába, hogy elvették a házhelyét a kistemetőnél, és mikor elment vele a mérnöki hivatalba, kiszült, hogy a házhely a vejéé volt, aki maga cserélte ki egy Malom utcai parcellával. Ilyenek ügyében kell neki közbenjárni!

Alig dolgozott egy fél óráig, amikor a polgármester szolgálja kereszte. A polgármester úr kéreti Jenő urat.

Jenő összerezett, ideje, hangulata sem volt ahhoz, hogy bosszankodjon a Jenő szó miatt. Már százszor megmondta a szolgálknak, hogy ő Evgen Sič, és nem Szűcs Jenő. Jenő már indult is, és azon tűnődött, miért hívhatja most a polgármester. Ez csak valami magán-természetű ügy lehet . . . Talán valaki feljelentette? . . . De miért? . . . Hiszen úgy vigyáz minden szavára, és nem jár sehova. A Magyar Olvasókörben például sohasem volt. A múltkor ugyan magyarul beszélt az öreg Sauerbachhal lent a kapu alatt, de senki sem volt a közelükben. Igaz, hogy az öreg Sauerbach süket, és kiabálni kell vele, de azt mindenki tudja, hogy az öreg Sauerbach nem tud szerbül. Szóval emiatt nem hívhatja a polgármester. De akkor miért? Igaz, hogy a Balog Antalt is elbocsájtották két év előtt, talán ő is az ő sorsára kerül. Balog Tóni maga mondta, mikor búcsúzni jött hozzá, hogy nem fogja sokáig a város kenyerét enni. Úgy látszik, igaza lesz Balog Tóninak.

Az előszobában a titkár egy szállási asszonynak magyarázta, hogy a polgármester tizenegy óra előtt senkit sem fogad.

– Csak menjen be – fordult Jenő felé –, a polgármester úr már várja.

Jenő kopogott, és remegő kézzel nyomta meg a kilincset. A polgármesternél egy idősebb urat talált, akinek bozontos szemöldöke alól régi divatú szemüveg csillogott, s ugyancsak vastag bajusza szinten parasztosan hullott ajkára.

– Itt van Jenő úr! – kiáltott fel a polgármester jókedvűen. – Azt hiszen, ő lesz a legalkalmasabb, načelnik uram, ő dolgozott Markovič mellett, ismeri az árvaszék ügymenetét, jogvézett ember, aztán meg magyarul is tud, s így a régi aktákat mindjárt le is fordíthatja.

A načelnik kissé előrelépett, és barátságos kezet nyújtott Jenőnek.

– Ön magyar? – kérdezte, és ódivatú szemüvege derűsen csillogott.

– Igen . . . azaz . . . az anyám bunyevác származású . . . – hazudta Jenő kissé elpirulva.

– Ezt nem is tudtam – szölt a polgármester, és az ajtó felé ment, hogy titkárjának mondjon valamit.

Jenő még jobban elpirult. Megijedt, hogy a polgármester rájön a hazugságra, hiszen az ő anyja hosszúpályi Kovách Borbála Hódmezővásárhelyről, aki nem dicskedhet bunyevác ősökkel. De a polgármester nem tért mindjárt vissza, a načelnik pedig azt kérdezte, hogy milyen sokáig dolgozott Markovičnál.

Tíz perc múlva már az árvaszéki hivatalban ültek. A načelnik elővette aktatáskáját, és az első ügy tisztázásához fogott. Jenőnek mindjárt alkalma volt fordítói készségét bemutatni, mert az ügy 1916-ban kezdődött, s így az első végzések magyarul szóltak. Jenő gyorsan és pontosan fordítgatta a magyar aktákat, úgyhogy hamarosan elkészültek az amúgy sem bonyolult ügygel.

A načelnik cigarettára gyújtott, és bizonyos elismeréssel nézett Jenőre.

– De irigylem a maga nyelvtelenségét! Úgy fordít, mintha egy nyelven beszélne.

Jenő mosolygott, szerénykedett.

– Nem csoda ez, načelnik uram, hiszen már gyermekkorom óta ebben a két nyelvben élek. Amint már említettem, az anyám bunyevác, a feleségem dalmát származású, iskoláimat . . .

– Úgy, ön már nő? – szölt atyai hangon a načelnik. – És hozzá még dalmatinka a felesége. No, ez derék!

Jenő mélyen elpirult. Szégyellte, hogy már megint hazudott, hogy anyját bunyevácnak mondta, feleségét pedig dalmatinkának. Igaz, hogy az asszony született Ribár Piroska, és lehet, hogy a családja valóban Dalmáciából származik, de Piroska egy szót sem tud szlávul. Bácsalmásról való, de sokat járt látogatóba itteni nagynénjénél, így keletkezett az ismeretség, a szerelem, a házasság. Az sem volt igaz, hogy már gyermekkorra óta beszélte a szerbet. Jenő csak 1919-ben kezdett a tanuláshoz, amikor a gimnáziumban is kötelező lett a szerb nyelv. Könnyen tanult, valóban nyelvtelenség volt, de inkább letagadta tehetségét, ha ezzel származásának szláv eredetét bizonyíthatta.

Tovább dolgoztak. Délben bejött a polgármester, és nyájasan érdeklődött.

– Nagyon gyorsan haladunk. Nem is csoda, ha ilyen kitűnő segítséget kaptam, mint a gospodin Jeneo . . . Jeneo . . . Hogy is hívják?

– Evgen – sietett a válással Jenő. – Evgen Sič.

– Nem, nem . . . magyarul?

– Szűcs Jenő – mondta a polgármester széles mosollyal.

– Nagyon tetszik nekem ez a név. Ez a sok ű és ő érdekessé teszi a magyar nyelvet. Mikor az első Balkán-háború alatt Nišben voltam, mert rossz lábam miatt egy hadifogolytáborban kaptam beosztást, tanultam néhány török szót. A törökben is olyan sok az ű, ami nagyon szépen hangzik. Kár, hogy mi, szerbek nem vettük át ezeket a magánhangzókat.

A polgármester búcsúzott, és Jenő még egy óráig dolgozott a načelnikkal. Mikor felkeltek, a načelnik arra kérte Jenőt, hogy vezesse el egy egyszerűbb, jó vendéglőbe, ahol megebédelhetne.

– Nem szeretem a sok parádét, ezért utasítottam vissza a polgármester úr meghívását is. Elég, ha vacsorára ott kell lennem. Nem jöttem itt ide bankettezni, hanem dolgozni. Legfeljebb öt napig maradok itt, addig az egész vizsgálatot be kell fejezmem, sőt még Markovićot is ki kell hallgatnom

A načelnik nagyon beszédes lett. Elmondotta, hogy a Central árai neki nagyon drágák. Nagy beosztással kell élnie, mert a gyerekek nagyon sokba kerülnek. Egyetlen lánya pár év előtt ment férjhez egy dúsgazdag kragujevacai kereskedőhöz, aki tavaly teljesen tönkrement, még emeletes házukat is elárverezték. Persze most segíeyezni kell őket, aztán az unokáknak ruhát venni karácsonyra, vrbicára . . . Az idősebb fia Párizsban tanul már hat éve, orvos lesz, talán diplomát is kap ebben az évben. A kisebbik fia Beogradban tanul, tanár-

nak készül, és jóllehet kitűnő tanuló, vele van a legtöbb baj és izgalom. Mindig politizál, meg akarja váltani a világot, kommunista könyveket olvas, gyanús társaságokba elegyedik, amiért már kétszer is letartóztatták. Egyszer két hétig ült. Képzelheti, milyen izgalom volt otthon, feleségének ez a kedvence . . .

Jenő bevezette az öreg urat abba a „szolid, polgári étterembe”, melyet legjobbnak gondolt. A tulajdonosnak megsúgta, hogy milyen előkelő vendége van, csak figyelmesen és becsületesen szolgálják ki, akkor állandóan ide fog jönni.

Otthon alig tudott ebédelni, gyerekes örömmel dicsekedett, hogy milyen kedves, közvetlen és bizalmas vele a načelnik.

– Csak ne volnék magyar – sóhajtott –, most biztosan kapnék valami jó állást a bánágnál!

Piroska nevetve osztott ki neki egy tányér rakott krumplit.

– Na, na, megérem még, hogy valami nagy úr lesz az uramból.

Jenő ebéd után le se akart feküdni a pamlagra, ahogy rendszeren szokta, de Piroska mégis lefektette, és ezután leszedte az asztalt. Az alvás azonban sehogyan se ment. Száz és száz terv, gondolat meg lehetőség libegett szeme előtt a holnap távlatában, mint valami rajzó madársereg. Az ügyes vadász bizonyosan elejt néhány madarat, csak ravaszság, éberség és szívós akarat kell hozzá. Ezt a nagyszerű alkalmat semmi szín alatt sem szabad elszalasztania! A načelnik még öt napig dolgozik vele, ezen idő alatt teljesen megismerheti tehetségét, ügyességét, pontosságát, szorgalmát és közigazgatási rátermettségét. Mihelyt alkalmá lesz, fitogtatni fogja jogi tudását, és célzást fog tenni arra, hogy szeretne a bánáshoz kerülni. Érzi, tudja, hogy a načelnik nem fogja visszautasítani kérését, talán azt mondja majd: épp ilyen emberekre van ott szükség, mint maga! – Csak a neve más lenne . . .

Elkomorodott. Ha nem Szűcs Jenőnek hívnák, már fényes karriert futott volna be, hiszen mindenki dicséri ügyességét, pontosságát, kiváló tehetségét. Aztán itt van az anyja meg Piroska . . . egyikük sem tud szerbül, szerb társaságba nem mehet velük, szerb vendéget nem fogadhat, pedig a načelnik biztosan eljönne vacsorára. Más embernek az asszony egyengeti az érvényesülés útját, az ő felesége azonban csak fék, akadály, pányva. Miért is kellett Piroskát elvennie? Igaz, akkor volt a választás a városházán, és őt is egész életére választották meg. Az akkori polgármester ígérete szerint, ha elvégzi a jogot, ő lesz az aljegyző, mert más jelölt nem is volt erre az állásra. De ki gondolta akkor, hogy ez az életre szóló választás alig egy évig tart.

Nem volt türelme tovább feküdni. Optimizmusa lassan ismét visszatért, hiszen letagadhatatlan való, hogy egy magas állású bánsági hivatalnok becsüli, értékeli, sőt szereti őt. Ezt ki lehet és ki kell használni!

Már fél háromkor a városházán volt, és csodálkozva látta, hogy a načelnik már ott ül, és dolgozik. Jenő mentegette magát, de az öregúr nem figyelt szavaira, hanem sietve írt valamit az egyik aktára. Vagy öt percig írt, s akkor csodálkozva és némi szemrehányással nézett fel Jenőre.

– Miért jött ilyen korán?

Jenő azt hazudta, hogy mindig korábban szokott a hivatalba jönni, pedig ez nem volt igaz. Főnöke, a főjegyző négy óra előtt sohasem nézett be, ezért ő is kényelmesebb lett, tovább heverészett otthon, s mindig fél négy volt, mire hazulról elindult. No de a načelnik talán nem jön rá erre a hazugságra.

A munka éppoly könnyen és gyorsan ment, mint délelőtt, a načelnik hangulata is élénkebb és barátságosabb lett. Hat óra után fejezték be a munkát. A načelnik megkérte Jenőt, hogy mielőtt a polgármesterékhez megy, sétáljon vele a városban. Az öregúr megint közvetlen, barátságos hangot ütött meg. Beszélt az első Balkán-háborúról, orvos fiáról, aki egy francia lányt akar feleségül venni, holott Beogradban is található magához valót eleget. Ismer egy ilyen vegyes házasságot, az asszony vagy nyolc éve él itt, de még nem tanult meg szerbül, s ezért még mindig idegennek érzi magát. Azután a Novi Sad-i társaséltre tért, majd a bánsági tisztviselőkre, a drága lakásokra. Jenő nagyon figyelmes, lelkes hallgató volt. Élénken helyeselt, viharosan sajnálkozott, és nagyokat kacagott a humoros részleteknél. Általában úgy festett, hogy a načelnik élményei és tapasztalatai Jenőre sokkal élénkebben hatnak, mint magára az elbeszélőre.

A főtucán jártak, ahol már ringott az esti korzó. A načelnik fiatalos érdeklődéssel nézte az embereket, Jenő pedig röviden, találó szavakkal konferált: Ez a sovány, magas úr a városi takarékpénztár igazgatója . . . Ez a városi főmérnök, aki még mindig kedveli a régi bácskai mulatozásokat . . . Ez a hölgy városunk legszebb asszonya. Válfőféltben van az urától. Állítólag egy másik asszony miatt, őnagysága ugyanis jobban szereti a nőket a férfiaknál . . .

– Nézze csak – szölt a načelnik, és megragadta Jenő karját –, az ott egy szép asszony. Az a magas, fehér sapkával ott a kirakat előtt. Nagyon fess jelenség.

Piroska volt a fess jelenség! Valóban jól festett: mindig mosolygós arca, kellemes vonalú kék kabátja, finom lába s általában nyúlánk, kedves alakja méltán keltettek feltűnést.

– Az a . . . feleségem – mondta szerényen Jenő.

Piroska bájosan rájuk mosolygott, a načelnik mélyen megemelte kalapját, és utána így szólt:

– Magának jó fzlése van, kedves fiam. Tudja, hogy hol teremnek a szép dalmatinkák.

Mikor visszafordultak a korzón, még egyszer találkoztak Piroskával. Az öregúr mosolygós arccal fogadta a közeledő Piroskát, aki mikor Jenő mellett elment, könnyedén odaszólt:

– Vacsorára hazajössz?

Jenő arca szigorúra meredt, s hangtalan, kurtán biccentett fejével. Na, még ez kellett. Magyarul beszél a načelnik előtt! Dühében összeszorította a fogát, és nem mert a načelnikra nézni. Mi lenne, ha kitudódna, hogy a felesége nem dalmatinka, hogy alig tud pár szláv szót helyesen kiejteni, hogy ő hazudott, akkor mindcn álmának, vágyának vége . . . Miért is hazudott, és hogy lehet ilyen ostoba ez a Piroska.

A načelnik tovább érdeklődött, megjegyzéseket tett, mintha fel se tűnt volna a dalmatinka magyar beszéde. Jenő felháborodott, és megint hálás hallgatóvá, figyelmes tájékoztatóvá, odaadó kísérővé változott.

– Na, most menjünk a polgármesterék felé – mondta a načelnik, mikor már hét óra is elmúlt.

A polgármesterék abban az irányban laktak, amerre Jenőék. Jenő aggodalommal gondolt arra, hogy esetleg megint Piroskával találkoznak, aki megint magyarul fog valamit kérdezni. Ha a načelnik a zűrös korzón nem is értette meg a magyar szavakat, itt, a csendes Vasút utcán biztosan rájön hazugságára, ha az állítólagos dalmatinka magyarul kezd el beszélni. Ez rettenetes lenne!

A sarokról most egy görnyedt, fekete ruhás asszony sietett feléjük. Jenő döbbenne ismerte fel benne az anyját. Mit járkal ilyenkor ez az öregasszony? Anyja lehajtotta fejét, mintha nagy gondban lenne. Talán elmegy majd mellettük anélkül, hogy észrevenné őket. A načelnik éppen egy šumadijai paraszttörténetet adott elő, és Jenő figyelemmel csüggött az öregúr ajkán. Egyszerre egy halk hang szólalt meg mögöttük:

– Jenő! Kérlek, csak egy szóra . . .

Jenő csodálkozva rezzent fel, és bosszankodva sietett anyja felé.

– Képzeld, meghalt az Emma néni.

Anyja szipogni kezdett. Emma néni unokatestvére és egyetlen rokona volt a városban.

– Egész hirtelen . . . talán egy óra előtt . . . Szegény Imre . . .

Zsebkendőjével szorgalmasan törölte az arcát. Hangjában furcsa izgalom remegett.

– Most megyek hozzájuk . . . Szegény jó Emmám . . .

Heves sírás fogta el.

– Ne sírjon itt az utcán, mama.

– De gyertek el Piroskával . . .

– Igen, igen, majd eljövünk.

Jenő visszasietett a naélnikhoz, bocsánatot kért, és elmagyarázta, hogy hirtelen halálesetről van szó . . .

– A rokonságban?

– Nem, nem – tiltakozott Jenő. – Ennek az asszonynak a nővére halt meg . . . Gyermekkoromban ott laktunk a szomszédságban, innen van a régi, meghitt ismeretség.

Mire Jenő hazaért, Piroska már otthon volt, éppen átöltözött, mikor a doroszlói kis cseléd Emma néni halálhírért újságolta. Jenőben forrt a méreg, és hamarosan ki is robbant. Heves szemrehányásokat tett Piroskának a magyar beszéd miatt. Más asszony segíti az urát, gondoskodik róla, hogy érvényesülésének útjába egy szalmaszál se kerüljön, ő maga pedig ostobaságból vagy meggondolatlanságból egész gerendákat tesz az útjába. Mi lesz, ha kidobják a városházából? Mihez fog kezdeni? Ha az ő kedvéért megtanult volna szerbül, most meghívhatnák vacsorára a naélnikot, és talán egész jövője más irányt venne, végre érvényesülne tehetsége. Íme, a Bakos Irma úgy beszél szerbül, mintha annak született volna, pedig tíz év előtt még azt se tudta mondani, dobar dan . . .

– Mindössze négy éve vagyok a feleséged, és nem is tudod, mennyit tanultam ezen idő alatt. Nem érdeklődsz irántam, nem tanítasz, még azt se mondtad, hogy kitől, vagy milyen könyvből tanuljak . . . Mikor elvettél, tudhattad, hogy nem tudok szerbül, most meg összeszedsz, mert nem tudok, s ezzel gerendát teszek az érvényesülésed elé . . . De hiszen eddig még sohasem mondtad, hogy tanuljak! Ha mondtad volna, tanultam volna, sőt te is taníthattál volna . . . Csak összeszedsz, de nem mondhatod, hogy hibás vagyok . . . Úgy bánsz velem, mint . . . mint . . . egy kutyával, akit az ember megrúg, ha nincs jó kedve.

Piroska sírni kezdett, és úgy kombinében pityergett az egyik széken. Jenő leült a terített asztalhoz, és egy darab házi szalámit vágott

magának. Lassan evett. Belátta, hogy igazságtalan volt, de azért nem akarta ezt Piroskának bevallani.

– Mi az, te nem eszel? – kérdezte kis idő múlva szelíd, majdnem engesztelő hangon.

Piroska csak a fejével intett nemet, és tovább szipogott. A vacsora nála egyébként sem játszott szerepet, rendszerint almát vagy narancsot vacsorázott, hogy karcsú alakját megőrizze. Fél óra múlva megindult a társalgás, és a fiatalok felkészültek Emma néni ravatalához.

A gyászházban nem maradtak sokáig. Jenő egyre hangoztatta, hogy neki még dolga van. Mikor kiértek az utcára, Jenő hirtelen így szólt:

– Na, isten veletek, nekem még a načelnikhoz kell mennem, megígértem, hogy vacsora után felkeresem a Centralban.

– Ugyan, fiam – ámuldozott özvegy Szűcs Lászlóné –, ravataltól a kávéházba?

Piroska sietett Jenő védelmére.

– De mama, ha a načelnik hívhatja, csak nem mondhatja, hogy nem megy.

Jenő elsietett. Maga sem tudta, miért, de nem tudott volna most hazamenni. Anyja folyton Emma nénit siratná, Piroskával szemben pedig fonák helyzetben van, s a ma esti hangulat nem alkalmas a dolgok tisztázására. Legjobb, ha megvárja, míg otthon lefeküdtek, s akkor ő is hazatérhet.

A kávéházban nem voltak sokan. Hájás arcú, borotvált fejű kereskedők és gabonaügynökök kártyáztak. Egy hét előtt talán csődbe mentek, de ez őket nemigen zavarta a preferanszban. Az egyik kis asztalnál Žarko, a rendőrségi írnok sakkozott a szomszédos patika segédjével, az „Agglegények asztaltársaságá”-nál hárman ástóztak, várták, hogy tizenegy óra legyen, mert tizenegy előtt mégsem illik nyugovóra térni. Jenő az ajtó melletti asztalhoz ült, onnan áttekinthette ezt a betegen, unalmasan haladó kávéházi életet. Előtte egy Esti Kurfr feküdt érdekes címmel, de Jenő az újságot egy székre tette, és szerbül kérte a feketét. A cigányok hangolni kezdtek, s Jenő csak akkor vette észre, hogy a cigányok mellett Lőrinczi Pista, a folyam mérnökségi rajzoló ül azzal a züllött, haszontalan Filipovics Laci-val. Mindketten ázóttan, csapzóttan ülnek, Lőrinczi élénken magyaráz, mintha valami új elméletet talált volna fel az emberiség megmentésére, Filipovics Laci azonban nem emeli fel a fejét.

A cigány játszani kezd, és Lőrinczi abbahagyja a magyarázást. Na-gyon szereti a nótákat, különösen boros állapotban. Igaz, hogy ilyen

mámoros hangulat egyre ritkábban látogatja meg, a felesége kordában tartja, és számon kéri nemcsak a pénzt, hanem a házon kívül töltött időt is. Különbösen nem is lehetne négy gyermeket rendesen tartani és iskoláztatni. Lőrinczi nem fiatal ember, talán már ötven is van, de évente két-háromszor még mindig kirobban belőle a régi virtus, s ilyenkor nehéz őt hazacsalni. Úgy látszik, most is már másnapos.

– Hé, Marci! – kiáltott a gyorsan távozó prímás után. – Azt játszad, hogy: A kanyargós Tisza partján, ott születtem . . .

Már harsányan énekelt is, Marci azonban szemtelenül elfordította fejét, sőt egy kicsit előrelépett, és úgy játszott tovább a „Tvoja suknya šarená”-t. Lőrinczi először énekével akarta túlharsogni a zenekart, de a cigányok elég erősen játszottak, úgyhogy Lőrinczi próbálkozása hiábavalónak látszott. Dühében az asztalra csapott, és úgy kiabált:

– Azt a nótát húzzátok, amit én akarok! A pénzemért csak elhúzzathatom a nótámat!

Filipovics Laci álmos szemmel bólintott, és Marci lassan visszatért a bandához, mintegy jelezve, hogy hajlandó lenne Lőrinczinek is elhúzni egy-két nótát. Lőrinczi azonban ekkor olyan dühös volt, hogy nem lehetett lecsillapítani. Káromkodott, átkozódott, két poharat lesöpört az asztalról, majd Marci hegedűjét akarta összetörni. Közben oly cifrán káromkodott, mint valami régifajta zupás őrmester. Azt mondják, hogy valóban őrmester volt a huszároknál valamikor régen, s ezután lett csak rajzoló. A sok vaskos, zaftos káromkodásból két szó ütötte meg Jenő fülét: „A rációk istenét!” Slavko, a főpincér fölényes előkelőséggel odament Lőrinczihez, aki már csendesebben méltatlankodott, mintha minden mérget kiöntötte volna. Fáradtan, dörögve kelt fel a helyéről:

– Ide se jövök többet, azt mondhatom. Találok én még olyan kocsmát és . . . olyan cigányt, amelyik nekem játszik . . . A pénzemért csak elhúzzathatom a nótámat! . . . Gyere, Laci!

Lacit két pincér támogatta. Nagy nehezen kikullogtak, mint vízzel lelocsolt fenevadak. Marci arrogáns mosollyal tovább játszott, és néhány lépést tett a terem közepe felé.

„Imam jednu želju . . .”

Jenő körülnézett. Ez az egész jelenet hatás nélkül múlt el a kávéház tespedt, lélektelen közönsége előtt. A kártyázók, a sakkozók oly nyugodtan játszottak tovább, mintha mi se történt volna. Az agg-

legények asztalánál már csak az Ivica, a földbirtokos ült, és blazírtan lapozgatott valami képes újságot. Ezt az embert talán már semmi sem érdekli, ezek a kis kávéházi botrányok úgy leperegnék érzelkeiről, mint kacsza tolláról a víz. Nemcsak érdeklődése, de figyelme is elfásult a közel négy évtizedes kávéházi legényélet alatt. Žarko, a rendőrségi írnok gyengén beszél magyarul, talán nem is értette Lőrinczi káromkodását, de valószínűleg oda se figyelt. Szenvedélyes sakkozó volt, ellenfele kitűnő játékos, és az egész jelenet alatt lépés előtt állott, e lépéstől függött majdnem az egész játszma. A pincérek minden bizonnyal hallották a nemzetsérd káromkodást, de Jenő már régen úgy tudja, hogy Lőrinczi gavallérosan szokott mulatni, nem valószínű tehát, hogy ezek feljelenének.

– Jobb is – sóhajtotta magában Jenő, és kiitta feketéjét. – Négy szép gyereke van, és nagyon rendes felesége . . . Egy ilyen részeg, ostoba káromkodás miatt még állását is elveszíhetné . . .

Jenő egy zágrábi revüt szeretett volna olvasni, de Lőrinczi káromkodása nem hagyta nyugton. Hátha mégis meghallotta valaki, és akkor tőle is megkérdezik: hallotta-e Lőrinczi nemzetgyalázó kijelentését? Ha azt mondja, nem hallott semmit, nagyon gyanús színben fog feltűnni a rendőrség és feljebbvalói előtt, szinte olybá fog tűnni a dolog, mintha ő azonosítaná magát Lőrinczi kijelentésével. Ha azt mondja, hogy hallotta, teljes joggal fogják kérdezni, miért nem ő jelenti az esetet, hiszen mint városi tisztviselőnek tudnia kell, mi az állampolgár kötelessége. Nem, nem, akkor mégis okosabb, ha tagad. Semmit sem hallott. De talán mégis látta valaki, mikor Lőrinczit figyelte, talán el is árulta magát, hogy a sértő szavakat meghallotta és megértette, lehet, hogy Žarko abban a pillanatban éppen reá nézett . . . Mít csináljon? Nem lenne a legjobb és legegyszerűbb eljárás, ha holnap reggel mindjárt bejelenti az esetet a főkapitánynak. A főkapitány mogorva, zárkózott ember, de biztosan mosolyogni fog, megveregeti majd a vállát, és azt fogja mondani: „No, ez derék! Látom, hogy maga igazi hazafi, becsületes hivatalnok, aki tudja kötelességét!” De Lőrinczinek négy gyereke van, minden bizonnyal állását veszíti . . .

– Eh, hagyjuk az egészet!

Fizetett, és felvette a kabátját. Fáradt volt, délután nem aludt, az egész nap csupa izgalom, bizakodás, bosszúság, váratlan öröm . . . Legjobb lenne már az ágyban lenni.

Otthon csend volt, anyja mélyen horkolt. Sietve vetkőzött. Piroskára elég egyenlőtlenül lélegzett, s noha szemét lehunyva tartotta, Jenő

tudta, hogy még nem alszik. De azért nem szólt hozzá. Mit is mondana? Különben is nagyon álmos volt, és hamarosan el is aludt.

Másnap csak fél nyolckor ébredt. Sietett, kapkodott, mégis negyed kilenc volt, mikor befordult a városháza sarkán. A načelnik már bent volt, és jókedvűen üdvözölte.

– Na, ma csak tíz óráig dolgozunk, azután ki akarják hallgatni Markovičot a már elintézett ügyekre vonatkozólag. A polgármester úr magával hozza az írnökát, aki a jegyzőkönyvet vezeti, azért önre nem lesz szükségem. De délután háromkor megint folytatjuk a munkát.

Jenőt bántotta a polgármester intézkedése. Miért hozza most ide az írnökát jegyzőkönyvvezetőnek, mikor maga mondta a načelniknak, hogy nem kell sokakat bevonni a vizsgálatba, mert sok ember sokat fecseg. A polgármester nem őszinte ember. Igaz, eddig mindég kedves volt vele szemben, de kedvessége mögött sohasem érezte a jóindulatot. Ezért is jó volna itt hagyni a várost, és a bánságnál elhelyezkedni. Talán délután, vagy az esti séta alkalmával meg is említi a dolgot a načelniknak.

Tíz órakor nem ment vissza a főjegyzőségre, hanem azt vette észre, hogy lenn áll a főkapitány ajtaja előtt. Sokáig kellett várnia, amíg sorra került.

– Egy kellemetlen esetről kell jelentést tennem, főkapitány uram – kezdte Jenő. – Tegnap este a Central kávéházban voltam, amikor Lőrinczi István úr, a folyammérnökség rajzolója . . .

– Tudok róla – szólt szárazon és kissé türelmetlenül a főkapitány. – Botrányt csinált, és az utcán is ordítózott. Maga még valami mást is tud?

– Igen, főkapitány uram. Lőrinczi a kávéházban nemzetgyalázó kijelentést tett.

– Mit mondott?

Jenő lefordította szerbre Lőrinczi káromkodását, mert a főkapitány semmit sem tudott magyarul. A főkapitány arca egy fokkal szigorúbb lett a szokottnál.

– De hiszen Žarko is ott volt a kávéházban. Ő erről nem tett említést.

– Igen . . . ő is ott volt, de . . . talán Žarko úr nem hallotta, vagy nem értette meg ezeket a szavakat.

– Majd utánanézek a dolognak. Délután még egyszer kéretni fogom.

Mikor Jenő kilépett a főkapitány szobájából, úgy érezte, hogy ezt rosszul csinálta. A főkapitány nem dicsérte meg, nem mosolygott, nem lelkesedett. Ellenkezőleg, úgy bánt vele, mintha ő követte volna el a nemzetgyalázást. Furcsa, mogorva ember. De legalább feljebbvalói értékelni fogják ezt a feljelentést.

A főjegyzőnek hamar elmesélte a Lőrinczi- esetet, azt is megemlíttette, hogy már be is jelentette a főkapitánynak.

– Sajnálom ezt a szegény Lőrinczit – kezdte a főjegyző az őszinte részvét hangján. – Derék, ügyes, becsületes ember. Sikerült gyermekei vannak. Egyik fia az én fiammal jár a gimnáziumba. Kitűnő tanuló, és ami a legérdekesebb: magyar fiú léteire ő tud legjobban szerbül az osztályban. Kár érte, igazán sajnálom, ha ebből az ostobaságból valami baja származnék . . .

– No, Marković barátunk most izzad kicsit. De nagy róka az öreg, ez még kimossa magát.

– Alig hiszem, főjegyző uram. Már eddig is nagyon sok a terhelő bizonyíték ellene.

A főjegyző még írt valamit az egyik aktára, s azután egy egész aktacsomót átadott Jenőnek.

– Ez a maga dolga lesz.

Jenő visszament szobájába, és rosszkedvűen nézegette az aktákat. Mindig csak ő dolgozzon, a főjegyző mindent rábíz, de azért nem értékeli a munkáját, és egy szót sem szólna az érdekében. Pedig ilyen ügyes, gyors munkacsrót sohasem fog kapni, ha ő elmenne. Kérdés azonban, hogyan fogadja a načelnik az ő tervét? Tenne-e lépéseket az érdekében? . . . Ezért a feljelentésért sem dicsérte meg senki, senki sem akarja értékelni kötelességtudását, hazafias felháborodását. Úgy látszik, minden erőlködése hiábavaló.

Jenő nagyon rossz kedvében volt, mikor Eteka néni kopogtatott be az engedélyért. Jenő idegesen, majdnem gorombán válaszolt, hogy nincs ideje most utánanézni, a kérvény lent van a rendőrségen, talán már el is intézték. Várja be, míg a végzést kézhez kapja.

– De Jenőkém, hiszen holnapután akarjuk megtartani a teadélutánt. Már úgy is hirdettük . . .

– Máskor ne tessék utolsó pillanatban kérni, akkor nincs ez a kapkodás. Ha holnap időm lesz, akkor utánanézek – tette hozzá leplezetlen rosszkedvvel.

Eteka néni könnyes szemmel sompolygott ki az ajtón, és Jenő azt az aktacsomót vette kezébe, amit az előbb a főjegyző átadott. Ekkor

látta, hogy a főjegyző ezt írta az akta borfólapjára: „Kikeresni az összes erre vonatkozó adatokat 1920 óta!” Jenő átolvasta az aktát, és szinte szédült a méregtől. Hiszen ez egyheti munka, s végeredményben teljesen felesleges! A főjegyző, úgy látszik, csak bosszantani akarja. Ezt akkor írta, mikor a Lőrinczi- esetet elmesélte. Talán csak nem azért? . . . Hiszen itt egyszerű elvi döntésről van szó, amit adatok nélkül is meg lehet hozni. Ezt megmondja a főjegyzőnek, hátha nem is olvasta el elég figyelmesen a leiratot. Főnöke azonban nem engedett álláspontjából. Csak állítsa össze az adatokat.

– De hiszen jogi szempontból teljesen lényegtelenek az adatok . . . Itt a város jogi álláspontjáról van szó . . .

– Bízva csak rám. Én felelek érte, nem maga. A Markovié- eset fokozott óvatosságra int.

Jenőben keserűen kavargott a bosszúság. Szerinte a főjegyző intézkedése ostoba, félelme nevetséges. Itt semmi felelősségről sincs szó, hogyan lehet hát ezt az ügyet Markovié sikkasztásaival összehasonlítani?

Alig várta, hogy hazakerüljön. Az otthon változatlan nyugalma, Piroska elpusztíthatatlan derűje, de még anyja sóhajtós hangulata is megnyugtatólag hatott. Ebéd után hamar elaludt, és fél háromkor frissen, derűsen ébredt. Szinte el is felejtette a délelőtti kellemetlenségeit.

Ez alkalommal ő jött korábban, a načelnik csak három óra után jött, s mintha bozontos szemöldöke alól nem csillogott volna olyan derűsen ódivatú pápaszeme. A načelnik szótlanul elővette aktáit, nézegette, olvassgatta őket, és egy szót sem szólt. Jenő megdöbbent. Mi történt? Végre a načelnik keményen szembenézett Jenővel, és beszélni kezdett:

– Markovié egy dologban ártatlannak mondja magát, mégpedig a Bischof-ügyben. A gyám ugyebár 3000 dinárt kért a kiskorúak számára. Ezt a kérvényt maga írta, nemde?

A načelnik felelte a kérvényt, Jenő sápadtan bólintott.

– Amint tudja, a jóváhagyás 13 000 dinárról szólt. A naplóban a három elé egy egyest írt valaki. Utólag Markovié egy 3000 dináros jóváhagyást írt alá, de a 13 000 dinárról szóló jóváhagyás eredetijét sehol sem találni. Akkor csak maga volt mellette, és Markovié őnt gyanúsítja. A felelősség persze mindenképpen az övé, a kiutalást ő írta alá, itt van egyébként a Városi Takarékszövetkezet értesítése is. A bíróság őnt nem ítélt el, de azért ön mint hivatalnok súlyos mulasztást követett el. Ön jól tudta, hogy a gyám 3000 dinárt kért és kapott, azt

is tudta, hogy Marković 13 000 dinárt hagyott jóvá. Miért nem tett mindjárt jelentést a polgármester úrnak?

– Én említettem a dolgot Marković úrnak – szólt nagyon halkán Jenő, és homlokán gyöngyök csillogtak. – Ő azt mondta, hogy utólag beszélt a gyámmal, aki háztatarozásra kért még 10 000 dinárt. Azt mondta, hogy új kérvényt kell majd írni, ha a gyám bejön. A gyám azonban nem jött, és én nem merem többet beszélni a dologról. Marković a főnököm volt, tekintélyes, köztiszteletben álló ember . . . Jó hazafi.

– Ennek semmi köze sincs a hazafisághoz – szólt kurtán a načelnik. – Aki az árvák pénzét lopja, az nem lehet hazafi. Maga egyszerűen gyáva volt, nem volt korrekt hivatalnok. Ha akkor Marković nyakára hágtunk volna, akkor nem jutottunk volna a százezres hiányokig. És mert maga szemet hunyt 10 000 dinár felett, Marković most joggal mondhatja, hogy maga lopta el a 10 000 dinárt, hiszen nyilvánvaló, hogy tudott róla. Mindenesetre bűnpalástoló volt. Noha világos, mégis jó volna, ha megszerezné a 13 000 dináros határozat eredetijét. Mert így még az is lehet, hogy Marković vádját az ügyész is átveszi. Persze baj ebből se származhat, csak kellemetlenség. A bírótság nem fogja elítélni, de viszont senki sem állíthatja, hogy ön lelkiismeretes, megbízható hivatalnok, mikor sikkasztásokat palástol.

Jenő meghajtotta magát, és szinte álomszerűen hebegte el a „klanjam se”-t. A folyosón megtörölte homlokát, majd lassan, vontatottan ment vissza szobájába. Menjen talán a takarékbá? Minek? Ha megjelenne az eredeti 13 000 dináros határozat, akkor Marković nem vádaskodna ilyen szemtelenül, de biztos, hogy csak a másolat van meg, amelynek alján ez áll: „A másolat hitelélül: Evgen Sič.” A 3000 dinárosnál éppúgy, mint a 13 000 dinárosnál . . .

Szóval mindennek vége, Evgen Sič. Elvesztette a načelnik jóindulatát, elveszti hamarosan az állását is. Még azt se mondhatja, hogy igazságtalanság történt vele. Már ott ült a szobájában, írósztala előtt, és meredten nézte a rajszöggel odaerősített rózsaszínű itatóslapot. Mi is történt vele? Hol is hibázott? Hiszen csupa alázat, alkalmazkodás, hűség és odaadás volt. A feljebbvalói kedvében járt, engedelmes, értelmes és jó hivatalnok akart lenni . . .

Hirtelen felugrott. Meg kell szereznie az eredeti 13 000 dináros jóváhagyást, hogy legalább a bíróstagi hercehurcától megszabaduljon. Igaz, hogy ezzel nem mentheti meg állását, de legalább az ügyész békén hagyja. A főjegyző nem volt még benn, így mindjárt el-

mehetne a Városi Takarékbba, hátha megtalálja az eredeti jóváhagyást.

Már kilépett a városháza kapuján, mikor egy rendőr sietve utána kiáltott:

– Jenő úr! Jenő úr! A főkapitány úr kéréti.

Jenő már egészen elfelejtette a Lőrinczi-ügyet, s egy-két pillanatig nem is tudta, miért hívhatja a főkapitány. Istenem, milyen messze került most tőle ez az ügy, azóta már minden összeomlott, s maga alá temette ezeket a kicsiny, kellemetlen mellékízd érvényesülési buzdalmakat.

Lehorgasztott fejjel baktatott a rendőr után, mintha büntudat nyomná a lelkét, a vállát, a gerincét. Kint a folyosón cigányok, két pincér és Slavko, a fizető ácsorogtak. Egyedül Slavko köszönt kurtán, kimérten. Az előszobában a rendőrmester mindjárt betessékeli a főkapitányhoz. Jenő belép. Roskadt válla, csuklott feje nem egyenesedik ki. Csend. Pár pillanat múlva pillantja csak meg Lőrinczit, aki a kályha mellett áll, mint bűnös, öreg gyermek, szemében ijedtség, büntudat, könnyörgés.

– Ismétlje el még egyszer – szólalt meg ridegen a főkapitány –, mit mondott Lőrinczi úr tegnap este a Central kávéházban.

Jenő zavartan kezdte:

– Én úgy hallottam, noha elég nagy zaj volt a kávéházban . . . amint mondtam is . . . én úgy hallottam, hogy Lőrinczi úr . . . a szerbekkel kapcsolatban . . . illetve . . .

A főkapitány közbevágott:

– A pincérek, a cigányok közül senki sem hallotta a nemzetgyalázó kijelentéseket. Žarko sem hallott semmit. Licht gyógyszerész sem. Egyedül ön hallotta a nemzetgyalázást.

– Bocsánat, főkapitány uram – szólott Jenő nagyon alázatosan. Lehet, hogy rosszul hallottam . . . nagy zaj volt a teremben, a cigány mindig játszott, a ventilátor is berregett . . . Könnyen meglehet, hogy félreértettem Lőrinczi úr szavait . . .

– Én csak a cigányokat szidtam, főkapitány uram – szólott Lőrinczi huszárós önérzettel. – Lehet, hogy gorombán szidtam őket, de nagyon felbosszantott, hogy elfogadták a száz dinárt, és még egy kedvemre való nótát sem húztak el.

A főkapitánynak tetszett Lőrinczi katonás modora, mikor feléje fordult, szinte melegséget lehetett érezni a szemében és a hangjában.

– Na jól van, Lőrinczi úr, de többet ne csináljon ilyen botrányt, mert lecsukatom! Elmehet.

Lőrinczi összecsapta a bokáját, meghajolt, és elment. A főkapitány most Jenőre nézett. Tckintete kemény, hideg, mogorva lett. Jenő azt várta, hogy a főkapitány pofon üsse, és talán hálás is lett volna, ha pofon üti. De erről nem volt szó. A főkapitány nyugodtan felkelt, és csendes megvetéssel mondta:

– Máskor ügyesebb hazugságot találjon ki, ha valakinek ártani akar.

Azután megnyomta a csengőt, jelezve, hogy a Lőrinczi-ügy utolsó jelenete is véget ért. Jenő nem tiltakozott. Mélyen, alázatosan meghajolt, és kikullogott. Összevert, összetört embernek érezte magát. Sőt, várta az újabb ütést, a végleges összeroppanást. Talán Lőrinczi . . . Úgy sompolygott a takarékhhoz, mint kiveret kutya. Itt megtudta, hogy az eredeti 13 000 dináros jóváhagyás ugyan nincs náluk, de Marković a felvett összegről maga írta alá a nyugtát. Jenő visszakullogott a városházára, és jelentette ezt a načelniknak.

– Rendben van, akkor maga büntetőjogilag nem vonható felelősségre. Szerezze be a nyugta másolatát, hogy csatoljam a többi iratokhoz.

– Lehetek még valamivel a szolgálatára? – kérdezte Jenő fáradtan, elfakult hangon.

– Köszönöm, de mivel a polgármester úr Ljubomir urat jelölte ki segítségemre, így tehát önre nincs többé szükségem . . . Hát Isten vele . . . sajnálom . . .

Jenő visszament a főjegyzői hivatalba, ahol senkit se talált. Főnöke be se jön ma délután. Valami furcsa élmélygés fogta el. Milyen jó, hogy nincs itt senki, se a főjegyző, se Zagorka, s így senki sem láthatja vergődését, fojtogató csömörét. Érezte, hogy nemcsak homloka, de teste is vizes. Talán ez az aktaszag . . . a sok hazugság, hízélgés, gerincgörbítés, ami hivatali múltjához tapad . . . Mindig kegyeket keresni, árulkodni, megalázkodni, szemet hunyni, csakhogy az érvényesülés útján egy lépéssel előbbre jusson . . .

Már majdnem öklendezésre készítette ez az irodai levegő. Undo-rodva, borzongva szaladt ki, és becsapta maga után az ajtót. Legjobb, ha hazamegy, és most az egyszer őszinte lesz Piroskához. Piroška nem buta asszony, biztosan ad valamilyen tanácsot. Várja meg, míg kidobják, vagy nézzen már holnap más kenyér után? Piroška bizonyosan okos, megnyugtató választ fog adni. Nem kell két-ségbe esni, hiszen nincs egyedül. Piroška van mellette.

A lakás be volt zárva. Most jutott csak eszébe, hogy anyja és Piroska ebédkor azt mondták, hogy délután a gyászházba mennek. Megkereste a titkos, belső szögre akasztott kulcsot, és bement a lakásba. Pár pillanatig csodálkozva állt meg Piroska leánykori arcképe előtt. Mégiscsak jó élettársa van neki. Okos, ügyes és mindig nyugodtan néz szét a világban, mint ezen a képen is.

Valaki jön. Biztosan a cseléd. De nem, ezek kemény lépések. Jenő kipillant, és szíve elszorul. Lőrinczi. Ez leszámolni jött.

Kiment a folyosóra. Tegnap és ma nemigen figyelhette meg Lőrinczit, de most, hogy előtte állt, megdöbbenve látja, mennyire megöregedett. Haja, bajusza erősen deres, szemében fáradt, csüggedt fények hunyorognak. Lágy, nagyapai jószág és gyengeség ömlik szét az arcán, mintha valami megható családi ünnepen lenne. Mit akarhat ez az ember?

– Nem akartalak a városházán zavarni . . . feltűnő lett volna. Ezért gondoltam, eljövök a lakásodra, hogy itt mondjak köszönetet . . .

Jenő betessékelte a vendéget a szobába.

– Jól tudom, hogy milyen kínos helyzetbe hoztalak . . . Te hallottad a káromkodásomat, és mikor kérdőre vontak, nem mondhattál mást, mint az igazat . . . A főkapitány azt mondta, minden tőled függ. Ha te fenntartod vallomásodat, akkor kénytelen áttenni az ügyet az ügyészséghez . . . A főkapitány biztosra vette, hogy ellenem vallasz, egy városi tisztviselő csak nem fog ellenkezni, de mikor te azt mondtad, hogy talán rosszul hallottad, láttam, hogy a főkapitány jobban haragszik rád, mint rám. Te talán az állásoddal játszottál, de mégsem adtál határozott vallomást. Ezzel talán magadnak ártottál, de megmentettél engem. Megmaradhatok az állásomban.

Lőrinczi felállt, könnyek gyűltek a szemébe.

– Köszönöm, testvér, köszönöm, hogy megmentettél.

Átölelte Jenőt, és zokogás rázta a testét.

– Tudod, hogy . . . négy gyermekem van . . .

Jenő is sírni kezdett. Ő is átkarolta ezt a fáradt, nagy embert, és úgy álltak pár percig, mint az állomáson, ahová megérkezett a régen várt fiú, és most a viszontlátás érzelgős jelenetén esik túl.

– Nincs semmi köszönni valód – mondta végre Jenő. – Én nem tettem semmit, én . . . én . . .

Azt akarta mondani: „Én közönséges gazember vagyok! Alávaló, jellemtelen besúgó vagyok!” – De nem volt ereje a vallomáshoz.

Leültek az asztalhoz. Már sötétedett. Csendesen beszélgettek, mint egymásra talált, régi jó barátok. Jenő sorsa, holnapja még sohasem volt olyan bizonytalan, mint most, mégis oly egyszerű, nyugodt derűvel ült Lőrinczivel szemben, mintha még soha ilyen rendben nem lett volna a szénája. Mindent elfelejtett, a ma, a tegnap, a hivatal, a načelnik, a főkapitány úgy elsüllyedtek, mint gonosz manók a színpadon. Az alkony egyre gorombább, egyre feketébb szálakkal szőtte a sötétséget, de Jenő mégis úgy érezte, hogy világosság van, hogy tiszta, kacagó napfény hull be a szobába.

– Akarsz egy kis bort, testvér? – kérdezte hirtelen, és megragadta Lőrinczi karját. – Finom bácsalmási! Az apósom hozta kóstolónak karácsonykor. Saját termése.

– Akkor hát – bökte ki vígan Lőrinczi, és arrébb tette az asztalon heverő hamutartót.

Jenő vígan, fűtyörészve szaladt le a pincébe.